

جلسه چهارم: راه‌های اصلی رشد و تعالی ایمان

از قرآن استفاده می‌شود که ایمان قابل زیادت و نقصان است و ما باید تلاش کنیم که ایمان در جان‌مان روز به روز افزون شود. با الهام از قرآن و روایات هفت عامل برای این مهم ذکر می‌شود.

۱- عمل به مقتضای ایمان: انسان نباید در مرحله شعار بماند و باید به آن چه می‌گوید عمل کند. «يُغَيِّثُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ فِي الْآخِرَةِ - خداوند کسانی را که ایمان آوردند، به خاطر گفتار و اعتقاد ثابت‌شان، استوار می‌دارد». (ابراهیم/۲۷)

پای ایمان بایستد، آفتاب سایه‌ای نباشد که آفتاب را از یک نظر داشته باشد سایه را از یک نظر داشته باشد. در آفتاب یک جور باشد در سایه یک جور باشد. ثابت قدم در مسیر ایمان بماند.

۲- ورع: دومین راه رشد ایمان ورع است. ورع یعنی خداترسی، ورع یعنی خود را در محضر خدا دیدن و از خطوط قرمز خدا در عرصه‌های مختلف عبور نکردن. کسی از امام صادق علیه السلام پرسید: «مَا الَّذِي يُثَبِّتُ الْإِيمَانَ فِي الْعَبْدِ» چه چیزی ایمان را در بنده تثبیت و محکم می‌کند. فرمود: «الْوَرَعُ»^۱ ورع و تقوا اگر جدا آمدند به یک معنا هستند. اما اگر باهم آمدند، تقوا به معنای ترک گناه و ورع به معنای ترک مشتبه به گناه است. یعنی چیزی را که انسان شک دارد گناه است را هم ترک کند. حرفی را هم که شک دارد آیا مصلحت هست بگوید یا نگوید آن را هم ترک کند. برای خدا حریم نگه دارد. انسان باور کند که خدا او را می‌بیند. «أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى - آیا او ندانست که خداوند (همه اعمالش را) می‌بیند؟!» (علق/۱۴)

گناه زیر پای ایمان را سست خواهد کرد.

۳- هجرت از گناه: هجرت از گناه سبب می‌شود ایمان در دل آدم ثابت شود. سخن این است که قلب مؤمن مثل یک لوح سفید است وقتی گناه می‌کند یک نقطه سیاه در این دل پیدا می‌شود. اگر توبه کرد این نقطه سیاه از بین می‌رود. اما اگر توبه نکرد این نقطه سیاه افزوده می‌شود تا تمام دل را می‌گیرد. «كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ - چنین نیست که آن‌ها می‌پندارند، بلکه اعمال‌شان چون زنگاری بر دل‌های‌شان نشسته است!» (مطففین/۱۴) وقتی تمام دل سیاه شد، امید هدایتش نیست. حضرت زینب علیه السلام در مجلس یزید این آیه را تلاوت فرمود تا به‌طور دقیق بر یزید تطبیق کند: «ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ أُسَاؤُا السَّوْءِ أَنْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَ كَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ - سپس سرانجام کسانی که اعمال بد مرتکب شدند به جایی رسید که آیات خدا را تکذیب کردند و آن را به مسخره گرفتند!» (روم/۱۰) گناه آخرش این است. نباید ما وقتی این آیه را می‌خوانیم فقط یزید را ببینیم. یزید در اوج ستم است ولی باید این را ببینیم اگر گناه را ترک نکردیم گناه شد روی گناه، سرانجام خداحافظی ایمان است، خداحافظی باور دینی است.

۴- جدا نشدن از راه روشن: راه دیگر عوامل رشد ایمان، ماندن ایمان در جان انسان و جدا نشدن از راه روشن است. ماندن در صراط مستقیم است.

امیرالمؤمنین علی علیه السلام به کمیل فرمود: «إِنَّهُ مُسْتَقَرٌّ وَ مُسْتَوْدَعٌ فَاحْذَرُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُسْتَوْدَعِينَ»^۱ کمیل بعضی از ایمان‌ها ایمان‌های محکم و استوار است و برخی از ایمان‌ها ایمان‌های عاریتی است. تلاش کن که ایمانت ایمان عاریتی نباشد ایمان ماندگار باشد.

۵- صابر بودن: راه بعدی رشد ایمان بی صبر نبودن است. امام صادق علیه السلام فرمود: «الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ فَإِذَا ذَهَبَ الرَّأْسُ ذَهَبَ الْجَسَدُ كَذَلِكَ إِذَا ذَهَبَ الصَّبْرُ ذَهَبَ الْإِيمَانُ»^۲ صبر نقشش نسبت به ایمان همانند نقش سر به تن است. وقتی سر نباشد بدن کالبد بی روح است. اگر آدم بی صبر باشد، پای دینش مقاومت نکند ذره ذره دین هم می رود.

امام سجاد علیه السلام هم فرمود: «لَا إِيْمَانُ لِمَنْ لَا صَبْرَ لَهُ»^۳ مؤمن نیست آن کس که صبور نیست. صبر در برابر گناه، صبر بر طاعت، صبر بر مصیبت، ابعاد مختلف صبر است. اگر کسی بخواهد دینش بماند باید این عنصر را در جانش حفظ کند.

۶- دوری از لجاجت: چیزی را که باید مراقبت کرد تا ایمان ماندگار شود، دوری از لجاجت است. وقتی که انسان حق را فهمید باید در برابرش تسلیم باشد. راوی می گوید به امام صادق علیه السلام گفتم: «مَا أَذْنِي مَا يَجْرُجُ الْعَبْدُ مِنَ الْإِيمَانِ» کمترین چیزی که بنده را از ایمان خارج می کند کدام است؟

فرمود: «الرَّأْيُ يَرَاهُ مُخَالَفًا لِلْحَقِّ فَيَقِيمُ عَلَيْهِ»^۴ این که کسی بداند حرفی باطل است، حرفی زور است، حرفی ناحق است، ولی پایش بایستد، این سبب می شود که ایمان آدم سست شود و سرانجام از بین برود.

۷- دوری از رذائل اخلاقی: چیزی که سبب می شود ایمان آسیب ببیند رذائل اخلاقی است. تندخویی، دروغ، بخل، سخن چینی، دورویی، حسادت، این‌ها چیزهایی است که آسیب ایمان است، به ایمان ضرر می زند، زیر پای ایمان را سست می کند.

امام باقر علیه السلام فرمود: «مَنْ قُسِمَ لَهُ الْخُرْقُ حُجِبَ عَنْهُ الْإِيمَانُ»^۵ کسی که تندخو شد، ایمان از او دور خواهد شد و فاصله‌ای بین او و ایمان می افتد.

۱- تحف العقول النص ص ۱۷۴ ؛ وصيته عليه السلام لكميل بن زياد

۲- الكافي (ط - الإسلامية) ج ۲ ؛ ص ۸۷ ؛ باب الصبر

۳- الكافي (ط - الإسلامية) ج ۲ ؛ ص ۸۹ ؛ باب الصبر

۴- المحاسن ج ۱ ؛ ص ۲۱۱ ؛ باب المقاييس والرأى

۵- الكافي (ط - الإسلامية) ؛ ج ۲ ؛ ص ۳۲۱ ؛ بَابُ الْخُرْقِ

نمونه سوالات آزمون

۱- ورع به چه معناست؟

الف: خودباوری ب: ترک زهد ج: صبر د: ترک مشتبه به گناه

۲- معنی حدیث مَنْ قُسِمَ لَهُ الْخُرْقُ حُجِبَ عَنْهُ الْإِيمَانُ چیست؟

الف: هر کس ناسازگاری و (تندخویی) بهره او گردد، ایمان از وی دور شود.

ب: آنهایی که گناه می کنند سرانجام کارشان به کفر و مسخره کردن آیین خداوند می کشد

ج: آنچه که مرتکب شدند سبب سیاهی که خود کرده اند.

د: هر کس از آتش غیبت دور شود، ایمان به عنوان حجاب او قرار می گیرد.

۳- امام صادق (ع) فرمود: چه چیزی نقشی نسبت به ایمان همانند نقش سر به تن

است؟

الف: تقوا ب: جهاد ج: صبر د: نماز